

EDİTÖRLER

PROF. DR. ERCAN OKTAY | PROF. DR. SEFA USTA | PROF. DR. HAKAN CANDAN

TÜRK DÜNYASINDA KAMU YÖNETİMİ

Türk Devletleri Teşkilatı

Karşılaştırmalı Siyasal ve Yönetişel Sistemler

TÜRK DÜNYASINDA KAMU YÖNETİMİ

Türk Devletleri Teşkilatı
Karşılaştırmalı Siyasal ve Yönetimsel Sistemler

Editörler

Prof. Dr. Ercan OKTAY | Prof. Dr. Sefa USTA
Prof. Dr. Hakan CANDAN

Çizgi Kitabevi Yayınları: 1733
Kamu Yönetimi

©Çizgi Kitabevi
Aralık 2024

ISBN: 978-625-396-403-0
Yayıncı Sertifika No: 52493

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -

Editörler
OKTAY, Ercan | USTA, Sefa | CANDAN, Hakan
TÜRK DÜNYASINDA KAMU YÖNETİMİ
Türk Devletleri Teşkilatı
Karşılaştırmalı Siyasal ve Yönetimsel Sistemler

Baskıya Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları
Tel: 0332 353 62 65- 66

Baskı: Sebat Ofset
Sertifika No: 74481

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah.
M. Muzaffer Cad. No:41/1
Meram/**Konya**
(0332) 353 62 65

Konevi Mah.
Larende Cad. No:20/A
Meram/**Konya**
(0332) 353 62 66

Siyavuşpaşa Mah.
Gül Sk. No:15 B
Bahçelievler/**İstanbul**
(0212) 514 82 93

www.cizgikitabevi.com
📞 / cizgikitabevi

İÇİNDEKİLER

- 7 **Önsöz**
- 9 Ercan OKTAY - Sefa USTA - Hakan CANDAN | **Türk Devletleri Teşkilatı Tarihsel Gelişim ve Kurumsal Yapılanma**
- 19 Hakan CANDAN - Ayberk GÜÇLÜ | **Azerbaycan'da Kamu Yönetimi**
- 57 M. Fatih Bilal ALODALI - Gülseren ERGÜN | **Kazakistan'da Kamu Yönetimi**
- 79 Durdane KESER - Mustafa KOCAOĞLU | **Kırgızistan'da Kamu Yönetimi**
- 109 Hasibe CEYHAN | **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Kamu Yönetimi**
- 135 Önder KUTLU - Abdullah DEMİREL | **Macaristan'da Kamu Yönetimi**
- 163 Sefa USTA - İsmail SEVİNÇ - Gulina YUSUPOVA - Fatih TÜREDİ | **Özbekistan'da Kamu Yönetimi**
- 201 Sefa USTA - Said Abdulrasul SADAT | **Türkmenistan'da Kamu Yönetimi**
- 233 Can AKBAY | **Türkiye'de Kamu Yönetimi**

Önsöz

Türk Devletleri Teşkilatı veya eski adıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'nin üye, Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkmenistan'ın gözlemci statüsünde yer aldığı Türk devletlerinden oluşan bir uluslararası kuruluştur.

Türk Devletleri Teşkilatına üye ve gözlemci ülkelerin kamu yönetimi sistemleri arasında bir bütünlük sağlanması ve ortak bir idare alanı oluşturmaya yönelik girişimlerin ortaya konulması, bu eksende yapılması gereken çalışmaların ve geliştirilmesi gereken politikaların Türk Devletleri Teşkilatı tarafından ele alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında Türk Devletleri Teşkilatına üye ve gözlemci ülkelerin siyasal ve yönetsel yapıları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, bölüm sonlarında her ülkenin siyasal ve yönetsel yapısı Türkiye ile karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi başta olmak üzere, sosyal ve beşeri bilimlerin farklı alanlarına ve akademik literatüre katkı sunması; alanda akademik çalışma yapacaklara, lisans ve lisansüstü öğrencilere fayda sağlanması umulmaktadır. Sadece teorik çalışma yapacaklara değil aynı zamanda politika yapıcılara ve uygulayıcılara da rehberlik etmesi çalışmadan beklenen önemli hususlardır.

Editöryal kitap fikrinin oluşmasından, olgunlaşmasına, kitap bölüm ve yazarlarının belirlenip çalışmaların kaleme alınmasına kadar yaklaşık bir yıllık emeğin neticesinde ortaya konulan bu çalışmaya katkı sağlayan ve ilgili bölümleri kaleme alan değerli yazarlarımıza; basım sürecinde desteklerini esirgemeyen Çizgi Kitabevi yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Çalışmanın, Türk Devletleri Teşkilatı başta olmak üzere Türk Dünyasına, hayırlı olmasını temenni ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Ercan OKTAY

Prof. Dr. Sefa USTA

Prof. Dr. Hakan CANDAN

Karaman-2024

Türk Devletleri Teşkilatı Tarihsel Gelişim ve Kurumsal Yapılanma

Ercan OKTAY*

Sefa USTA**

Hakan CANDAN***

Türk dili konuşan ülkeler arasındaki işbirliği, 1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemden itibaren Türk Cumhuriyetleri arasında ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkileri güçlendirmeye yönelik çeşitli anlaşmalar yapılmış ve örgütlenme çalışmaları hız kazanmıştır. Başlangıçta "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi" adıyla kurulan yapının, 2021 yılında "Türk Devletleri Teşkilatı" (TDT) adı altında yeniden yapılandırılması, bu sürecin en önemli dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır (Özsoy, 2023).

Türk dili konuşan ülkeler arasındaki işbirliği süreci, özellikle 1992 yılında gerçekleşen Türk Devletleri Zirvesi ile başlamıştır. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın katıldığı bu ilk zirve ortak bir işbirliği platformu oluşturulması adına büyük bir adım olarak kabul edilir. 2009 yılında Nahçıvan Anlaşması ile Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin (TDKÜK) kurulması kararlaştırılmıştır. Bu anlaşma, üye devletler arasındaki ekonomik ve kültürel bağları güçlendirmeyi hedeflemiş ve örgütlenme çalışmalarının kurumsal bir zemine oturtulmasını sağlamıştır (Kaygusuz, 2020). Nahçıvan Anlaşması, Türk dili konuşan ülkeler arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal işbirliğinin çerçevesini çizen bir anlaşma olarak ön plana çıkmaktadır. Bu anlaşma kapsamında Türk Konseyi, ülkeler arasında barış, güvenlik ve işbirliğini artırmayı hedefleyen bir platform olarak konumlandırılmıştır. Aynı zamanda, Nahçıvan Anlaşması'nda kültürel mirasın korunması ve ortak değerlerin tanıtımı gibi konulara da vurgu yapılmıştır (Yılmaz, 2024).

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ORCID ID: 0000-0003-2399-9411, ercanoktay@kmu.edu.tr

** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ORCID ID: 0000-0003-3846-7987, sefausta@kmu.edu.tr

*** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ORCID ID: 0000-0001-9696-9784, hakancandan@kmu.edu.tr

2010 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen zirve, TDKÜK’ün işleyişine dair önemli kararların alındığı bir diğer dönüm noktasıdır. İstanbul Zirvesi’nde, üye ülkeler arasında ticari işbirliğinin artırılması amacıyla serbest ticaret anlaşmalarının yapılması gerektiği yönünde kararlar alınmış ve enerji, ulaştırma gibi stratejik alanlarda ortak projeler geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Amirbek vd., 2017). Bu zirvede ayrıca, TDKÜK’ün kurumsal yapısının güçlendirilmesine yönelik adımlar atılmış ve bu bağlamda, daimi sekreterlik gibi yönetim birimlerinin oluşturulması kararlaştırılmıştır.

2018 yılında Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te yapılan zirvede, savunma ve güvenlik alanındaki işbirliği konusu öne çıkmıştır. Bu zirvede, üye ülkeler arasında ortak tatbikatların yapılması ve terörle mücadele konularında işbirliğinin artırılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Bişkek Zirvesi’nde, üye ülkelerin genç nüfuslarına yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve kültürel alışverişin artırılması amacıyla ortak projeler yürütülmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır (Kocatepe, 2022).

2021 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen zirvede, TDKÜK’ün adı “Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)” olarak değiştirilmiş ve teşkilatın faaliyet alanlarının genişletilmesi kararlaştırılmıştır. Bu değişiklik, Türk devletleri arasındaki işbirliğinin daha kapsamlı ve sistematik bir yapıya kavuşturulmasını amaçlamaktadır. Zirvede alınan diğer önemli kararlar arasında, üye ülkeler arasında ortak bir askeri gücün kurulması, ortak eğitim müfredatlarının hazırlanması ve ekonomik entegrasyonun artırılması gibi maddeler bulunmaktadır (Çınar ve Uzun, 2023). Türk Devletleri Teşkilatı’nın kuruluşu ile birlikte, üye ülkeler arasındaki işbirliği enerji, güvenlik, eğitim ve ekonomi gibi stratejik alanlarda derinleştirilmiştir. Özellikle enerji kaynaklarının etkin kullanımı ve ulaşım koridorlarının geliştirilmesi gibi alanlarda yapılan anlaşmalar, TDT’nin ekonomik alanda daha etkin bir aktör olma hedefini desteklemektedir (Aydilek, 2022).

Teşkilatın Dönem Başkanlığı Kasım 2022’de Semerkant’ta düzenlenen Liderler Zirvesi sırasında, Türkiye Cumhuriyeti’nden Özbekistan Cumhuriyeti’ne geçmiş ve 2023 yılında Kazakistan’da düzenlenen zirvede dönem başkanlığı Kazakistan’a geçmiştir. Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev Teşkilatın Dönem Başkanı iken görevi Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev’e devretmiştir. Devlet Başkanları Konseyi tarafından “2022 yılında Türk Devletleri Teşkilatı Sekreteryaasının Genel Sekreteri olarak Özbekistan’dan Büyükelçi Kubanıçbek Ömüraliyev atanmış, 2023 yılının Kasım ayında görevini Kazakistan Dışişleri Bakanlığı

personeli Merey Mukazhan'a devretmiştir" (Türk Devletleri Teşkilatı, <https://www.turkicstates.org>, 2024).

Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkeler; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'dir. Türk Devletleri teşkilatı gözlemci ülkeler ise; Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkmenistan'dır. Teşkilatın ana karar organı, Dönem Başkanlığı'nı üstlenen ülke (alfabetik sıraya göre) tarafından başkanlığı yürütülen Devlet Başkanları Konseyi'dir. Türk Devletleri teşkilatının organları şu şekilde sıralanabilir (Türk Devletleri Teşkilatı, <https://www.turkicstates.org>, 2024):

- Devlet Başkanları Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Aksakallar Konseyi
- Kıdemli Memurlar Komitesi
- Sekreteryaya

TDT'nin en üst düzey karar organı olan Devlet Başkanları Konseyi, üye devletlerin devlet başkanlarından oluşur ve yılda en az bir kez toplanır. Bu konsey, teşkilatın genel stratejik yönünü belirler, üye ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirmek amacıyla temel politika ve hedefleri saptar. Devlet Başkanları Konseyi, aynı zamanda üye ülkelerin ekonomik ve siyasi ortaklıklarını geliştirmeyi amaçlayan stratejik kararları alır ve teşkilatın faaliyetlerine yön verir. Ayrıca, üye ülkelerin gündemindeki kritik konuların değerlendirilmesi ve bu alanlarda ortak tutumların benimsenmesi için kararlar alır (Çınar ve Uzun, 2023).

Dışişleri Bakanları Konseyi, TDT'nin uluslararası ilişkilerdeki politikalarını koordine eden organdır. Bu konseyin üyeleri, TDT üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşur ve Devlet Başkanları Konseyi'nde alınan kararların uygulamaya geçirilmesinde önemli bir rol oynar. Yılda en az bir kez toplanan Dışişleri Bakanları Konseyi, teşkilatın bölgesel ve uluslararası ilişkilerini, siyasi ve güvenlik konularını ele alır. Ayrıca, üye ülkeler arasındaki diplomatik ilişkileri geliştirmek, dış politika stratejilerini uyumlu hale getirmek ve bölgesel barışa katkı sağlamak amacıyla çalışmalar yürütür (Türk Devletleri Teşkilatı, <https://www.turkicstates.org>, 2024).

Aksakallar Konseyi, Türk kültüründe saygıdeğer ve bilge kişilerden oluşan, TDT'nin geleneksel değerlere ve kültürel mirasa dayalı bir organdır. Her üye devletten bir aksakalın yer aldığı bu konsey, teşkilatın stratejik vizyonunu destekleyecek kültürel ve manevi rehberlik sağlar. Aksakallar

Konseyi, özellikle üye ülkeler arasındaki toplumsal ve kültürel bağları güçlendirmeyi amaçlar. Geleneksel değerlere uygun olarak, çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi, toplumsal birlik ve dayanışmanın artırılması gibi alanlarda önerilerde bulunur. Ayrıca, genç kuşakların Türk dünyası değerlerine bağlı bir şekilde yetişmesi için projeler geliştirir (Akçapa, 2023).

Kıdemli Memurlar Komitesi, TDT'nin yürütme organı olarak hizmet veren ve alınan kararların uygulanmasını takip eden bir komitedir. Bu komite, üye ülkelerin dışişleri bakanlıklarından temsilcilerden oluşur ve Devlet Başkanları Konseyi ile Dışişleri Bakanları Konseyi tarafından alınan kararların uygulanmasını sağlar. Kıdemli Memurlar Komitesi ayrıca, TDT'nin yıllık faaliyet programlarını hazırlar, bütçe önerilerini değerlendirir ve üye ülkeler arasındaki koordinasyonu sağlar. Komitenin toplantıları düzenli olarak yapılır ve TDT'nin işleyişine yönelik gerekli önlemlerin alınmasında kritik bir rol oynar (Erkiner ve Eray, 2022).

TDT'nin idari organı olan Sekreteryaya, teşkilatın günlük faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumludur. Sekreteryaya, TDT Genel Sekreteri tarafından yönetilir ve genel sekreter, teşkilatın stratejik hedeflerine ulaşmasını sağlamak için çeşitli görevleri koordine eder. Sekreteryaya, üye ülkeler arasındaki iletişimi sağlamak, toplantıları organize etmek, alınan kararların uygulanmasını izlemek ve TDT'nin dış dünyaya tanıtılmasını sağlamak gibi işlevleri yerine getirir. Ayrıca, Sekreteryaya, üye ülkeler arasında ekonomik, siyasi ve kültürel iş birliğini güçlendirecek projeleri geliştirir ve uygular (Türk Devletleri Teşkilatı, <https://www.turkicstates.org>, 2023).

Türk Devletleri Teşkilatına üye ülkeler arasında ekonomik, ticari, siyasi yönden gerçekleştirilen işbirliği faaliyetleri kadar kamu yönetimi sistemleri arasında gerçekleştirilen etkileşim de önem arz etmektedir. Türk Dünyasında ve özelden Türk Devletleri Teşkilatına üye ve gözlemci ülkeler arasında ortak bir idare alanının oluşturulmasına yönelik girişimlerin ortaya konulması süreç içerisinde bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Türk devletleri arasında ortak idare alanı oluşturulmasının ilk ayaklarından birisi ülkelerin siyasal ve yönetsel sistemlerinin mukayeseli analizinin yapılması, diğer bir ifadeyle karşılaştırmalı kamu yönetimi çalışmalarının artırılmasıdır. Bu şekilde idari alanda işbirlikleri, idari reform transferlerine de imkân sağlayacak, ülkeler arası politika transferleri aracılığıyla iyi uygulama örneklerinden yararlanılabilecektir.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı Türk Devletleri Teşkilatına üye ve gözlemci üye ülkelerde kamu yönetimi sistemlerinin karşılaştırmalı olarak

incelenmesidir. Hazırlanan bu çalışma ile Türk Devletleri Teşkilatına üye ülkelerde kamu yönetimi sistemlerinin irdelenmesi ve ülkeler arasında etki-leşimin sonucunda politika transferinin ortaya konulması ve ortak bir idare alanına oluşturulmasına yönelik fikir üretilmesi hedeflenmektedir.

Buradan hareketle hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde “Azerbaycan’da Kamu Yönetimi” ele alınmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın kurucu ülkelerinden birisi olan Azerbaycan, Sovyetler Birliği sonrası dönemde özellikle Karabağ Sorunu nedeniyle büyük gaileler atlattmış olmasına rağmen bugün Türk Dünyasının önemli ülkelerinden birisi durumundadır. Avrupa Konseyi üyesi de olan Azerbaycan, Avrupa Birliği ülkelerinin enerji tedariki açısından ağırlığı büyük olan bir ülke konuma gelmiştir. Karabağ Sorunu’nu zaferle sonuçlandırma noktasına getirmesi, Avrupa’nın önemli bir enerji tedarikçisi haline gelmesi, Rusya ile sağlıklı ilişkilerini sürdürmesi sayesinde Azerbaycan bugün ekonomik ve sosyal gelişimini de hızlandırmıştır. Zengezur Koridoru’nun açılması sağlanabilirse “Türk Birliği İdeali” için çok mühim bir aşamanın geçilmesi anlamına gelecektir. Bu çerçevede çalışmanın bu bölümünde, Azerbaycan’ın tarihi, sosyo-ekonomik yapısı, siyasal ve yönetsel sistemi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Siyasal sistem bağlamında, yasama, yürütme ve yargı organlarının işleyişi, kamu yönetiminin teşkilat yapısı ele alınarak, mukayeseli bir analiz ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, “Kazakistan’da Kamu Yönetimi” başlığı değerlendirilmiştir. Türk Devletleri içinde bağımsızlıklarını kazandıktan sonraki süreçte Rusya ile en yoğun ilişkileri olan ülkelerden birisi Kazakistan’dır. Bunun en önemli nedeni de Kazakistan nüfusu içinde Rus kökenlilerin oranının yüksek oluşudur. Dolayısıyla Rusya ile ilişkilerinde hassas bir noktada hareket etmesi gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bu dengeyi kuran ve günümüze kadar getirmeyi başaran bir ülke olan Kazakistan, sahip olduğu doğal zenginliklerini iyi kullanarak ekonomik yönden bir atılım gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte ülkenin e-devlet uygulamaları ve kamuda teknoloji kullanımındaki başarısı göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir husustur. Nur Sultan Nazarbayev’in liderliğinde önce Türk Devletleri Teşkilatı’nda öncülük eden ülkelerden birisi olmuş, sonrasında da Tokayev dönemiyle bu süreç daha da ileri noktaya taşınmıştır. Kazakistan bir yandan da anayasal ve siyasal yapısında daha demokratik adımları atma çabasında olmuştur. Tüm bu hususları dikkate alınarak hazırlanan bu bölümde Kazakistan’ın sosyo-ekonomik yapısı ve tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönüşüm ele alınmış, ülkenin yasama, yürütme ve yargı erkleri ve kamu yönetimi teşkilat yapısı irdelenmiş, sonuç kısmında karşılaştırmalı bir analize yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde “Kırgızistan’da Kamu Yönetimi” başlığı ele alınmıştır. Türkistan’ın ortasında yer alan Kırgızistan, bağımsızlık sonrası süreçte çalkantılı dönemler yaşamıştır. Askar Akayev’in güçlü bir başkanlık sistemi sonrası yaşanan ihtilaller ülkede daha dengeli bir yapı arayışını beraberinde getirmiştir. Başkanlık sisteminde parlamenter yapıya dönülmüş ve daha dengeli bir siyasal yapı kurulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda yaşadığı sorunlara bağlı olarak ülkenin beklenen ekonomik istikrarı yakalaması da kolay olmamıştır. Siyasal istikrarsızlıkla birlikte ülke içinde yaşadığı sorunlar ve komşu ülkelerle karşı karşıya kaldığı problemler ve özellikle sınır meseleleri ülke açısından kurumsallaşma noktasında eksikliklere neden olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Kırgızistan giderek olgunlaşan demokratik düzeni, siyasal ve yönetsel reformları ve ekonomik atılımları ile Türk devletleri içindeki saygın konumunu giderek güçlendirmektedir. Türk Devletleri Teşkilatının üyesi olan Kırgızistan’ın tarihi, sosyo-ekonomik yapısı, siyasal ve yönetsel sistemi, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin incelendiği bu bölüm karşılaştırmalı analizlerle nihayete erdirilmiştir.

“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Kamu Yönetimi”nin incelendiği dördüncü bölümde ülkenin siyasal sistemi ve yönetim yapısı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, ülkenin tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişim ve dönüşüm, özellikle Kıbrıs Barış Harekatı sonrası süreçte ortaya konulan anayasa, siyasal ve yönetsel sisteme zemin oluşturacak yasal düzenlemeler çalışmada irdelenmiştir. Bununla birlikte, siyasal sistem çerçevesinde yasama, yürütme ve yargı organlarının işlevleri, merkezi yönetim ve yerel yönetim sistemlerinin işleyişi, karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Türk Devletleri’nin en küçüğü olması, uluslararası sistemde karşı karşıya kaldığı tanınma sorunları, maruz kaldığı ambargolara rağmen Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de Türk Devletleri Teşkilatı’nın gözlemci üye statüsüne sahip olmayı başarmıştır. Rum-Yunan Lobisi yüzünden büyük baskı ve haksızlıklar yaşayan Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, günümüzde egemen bir devlet özelliğini pekiştirmiştir; ayrıca ekonomik, sosyal ve siyasal olarak her geçen gün gelişimini de sürdürmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde “Macaristan’da Kamu Yönetimi” başlığı ele alınmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın gözlemci üyelerinden birisi olan Macaristan, Türk devletleri arasında tek Avrupa Birliği üyesi olan ülkedir. Türkiye ile birlikte NATO üyesi olan iki ülkeden de birisi durumundadır. Bir anlamda Türk Devletleri Teşkilatının üye ve gözlemci ülkelerinin, Avrupa Birliği’ndeki temsilcisi konumundadır. Doğu Bloku’nun dağılması sonra-

sında hem ekonomik, hem sosyal hem de siyasal anlamda büyük atılımlar yapan Macaristan'da kişi başına düşen milli gelir, siyasi hak ve özgürlükler, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmişlikler gibi göstergelerde dünyanın saygın ülkelerinden birisi durumundadır. Bu kapsamda ele alınan çalışmada, Macaristan'ın tarihi, sosyo-ekonomik yapısı, siyasal sistemi ve bu kapsamda yasama, yürütme ve yargı erklerinin işleyişi, kamu yönetimi sistemi incelenmiş ve çalışma mukayeseli bir analizle nihayete erdirilmiştir.

“Özbekistan'da Kamu Yönetimi” başlıklı altıncı bölümde ülkenin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşüm ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bunun yanında, ülkenin sosyo-ekonomik ve demografik yapısı kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Siyasal sistem kapsamında, ülkenin anayasal süreçteki geçirdiği değişim ve anayasada düzenlenen yasama, yürütme ve yargı erklerinin işleyişi, ombudsmanlık kurumu değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Özbekistan'da merkezi yönetim ve taşra teşkilatı ile birlikte yerel yönetimlerin incelendiği çalışma, karşılaştırmalı bir analizin ortaya konulduğu bölümle sonuçlandırılmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı'nın da kurucu üyelerinden birisi olan ve Türk devletlerinin ikinci kalabalık nüfusuna sahip ülkesi Özbekistan, aynı zamanda önemli doğal zenginlikleri olan bir ülke konumundadır. İstikrarlı yönetim yapısı ile tarım, hayvancılık ve doğal kaynaklar başta olmak üzere, ülkenin zenginliklerini iyi değerlendiren Özbekistan bugün ekonomik yönden hızla gelişmektedir. Bir yandan da demokratik atılımlar yaparak siyasal ve yönetsel alanda reformlar gerçekleştirmekte ve kendisini geliştirmeye devam etmektedir.

“Türkmenistan'da Kamu Yönetimi” başlığının kaleme alındığı yedinci bölümde Türkmenistan'ın tarihsel süreçteki gelişim ve değişimi ile birlikte bağımsızlık sonrası dönemde yaşadığı ekonomik, sosyal ve siyasal önemli gelişmeler öncelikle incelenmiştir. Bununla birlikte ülkenin demografik yapısı, sosyo-ekonomik durumu ortaya konulmuştur. 1992 yılında kabul edilen ve süreç içerisinde değişimlere uğrayan Türkmenistan anayasası temel alınarak, ülkenin yasama, yürütme ve yargı organlarının işleyişi irdelenmiştir. Siyasal sistem ile birlikte yönetsel sistem irdelenmiş ve Türkmenistan'da kamu yönetimi teşkilatı merkezi ve taşra teşkilatı ekseninde ele alınmış ve yerel yönetim sistemi incelenmiştir. Karşılaştırmalı analize yer verilerek, çalışma sonlandırılmıştır. Türk devletleri Teşkilatı'nın halen gözlemci üyesi statüsündeki Türkmenistan, uluslararası sisteme daha açık bir anlayışa doğru ilerlemektedir. Hazar Denizi'nde komşu ülkelerle yaşanan sınır sorunlarının aşılmasıyla bölgenin önemli bir enerji üreticisi konumuna gelen

Türkmenistan, uluslararası enerji koridorlarına dahil olarak sahip olduğu potansiyeli değerlendirebilir noktaya erişmiştir.

Sekizinci ve son bölümde ise “Türkiye’de Kamu Yönetimi” başlığı ele alınmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın kurucularından birisi olan Türkiye, aynı zamanda NATO üyesi ve AB aday ülkesi durumundadır. Tarihsel ve coğrafi özelliklerinin doğal bir sonucu olarak hem Batı Bloku ile hem de kökleri itibarı ile Türkistan ile bağları bulunmaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın en büyük nüfusuna sahip olması, Batı-Doğu arasındaki köprü konumu, Avrupa’nın ihtiyaç duyduğu enerjinin tedarik yollarını barındırması gibi sebeplerle önemli bir ülkedir. Ekonomik, sosyal ve siyasal yönleriyle dünyanın ve bölgenin baş aktörleri arasında yer almaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın daha etkin hale gelmesi noktasında başından bu yana lokomotif görevi üstlenen Türkiye’nin, Türk Dünyası ülkeleri arasında sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanda işbirliğini önemsemektedir. Bununla birlikte idari alanda işbirliğine vurgu yaparak ortak bir kamu yönetimi alanı oluşturabilmek adına hem akademik, hem bilimsel çalışmalar da yürütülmektedir. Bu kapsamda hazırlanan bu bölümde ülkenin tarihsel süreçte geçirdiği değişim kısaca ele alınarak, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı ele alınmıştır. Siyasal ve yönetsel sistemin ayrıntılı olarak ele alındığı çalışmada kamu yönetimi teşkilatı yapısı da değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Kaynakça

- Kocatepe, Ö. F. (2022). Türk Cumhuriyetleri’nin Bölgesel Güvenlik Kaygıları Bağlamında Uluslararası Örgütlerle İş Birliği, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(257), 407-434, doi: 10.55773/tda.1060785.
- Kaygusuz, Y. (2020). Kuruluşunun 10.yılında Türk Konseyi’nin Türkiye ile diğer üye ülkeler arasındaki ticarete etkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 8(1), 199-236. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.748658>.
- Çınar, Y. ve Uzun, Y. U. (2023). Köklü geçmişten güçlü geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel ekonomik-siyasal potansiyeli ve teşkilatın geleceğine dair öngörüler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 141-156. doi:10.33206/mjss.1296831
- Amirbek, A., Anuarbekuly, A., Makhanov, K. (2017). Türk Dili Konuşan Ülkeler Entegrasyonu: Tarihsel Geçmişi ve Kurumsallaşması, *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 164-204.
- Erkiner, H. H., Eray, İ. (2022). Uluslararası Hukuk Bakımından Bir Uluslararası Örgüt Olarak Türk Devletleri Teşkilatı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi, Özel Sayı*, 217-250, DOI: 10.17752/guvenlikstrjtj.1112918

- Özsoy, B. (2023). 'TÜRK DÜNYASI' SÖYLEMİ İÇİNDE TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NIN ROLÜ VE ÖNEMİ. *Anasay(25)*, 40-55. <https://doi.org/10.33404/anasay.1324953>
- Akçapa, M. (2023). Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü, Bugünü ve Yarını. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 473-491. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1223099>
- Aydilek, E. (2022). Türk Devletleri Teşkilatının Siyasi ve Ekonomik Potansiyeli, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(3), 716-728, <https://doi.org/10.33712/mana.1192419>
- Türk Devletleri Teşkilatı (2023). Başkan. <https://www.turkicstates.org/tr/baskan> (Erişim Tarihi: 15. 10. 2023).
- Türk Devletleri Teşkilatı (2023). Organizasyon Tarihçesi. <https://www.turkicstates.org/tr/organizasyon-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 15. 10. 2023).
- Türk Devletleri Teşkilatı (2023). TDT Sekreteryasında Görev Değişimi. https://www.turkicstates.org/tr/haberler/tdt-sekretaryasinda-gorevdegisimi_3128 (Erişim Tarihi: 15. 10. 2023).
- Türk Devletleri Teşkilatı (2023b). Organizasyon Tarihçesi. Organizasyon Şeması. <https://www.turkicstates.org/tr/organizasyonsemasi> (Erişim Tarihi: 15. 10. 2023).
- Yılmaz, E. (2024). Türk Devletleri Teşkilatı Tarihsel Analizi, Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜRKMER), chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://turkmer.sakarya.edu.tr/sites/turkmer.sakarya.edu.tr/file/Turk_Devletleri_Teskilati_Tarihsel_Bir_Analiz.pdf E. T.: 21.11.2024